

Damazy Gracz

Z problematyki ochrony środowiska

Palestra 27/1-2(301-302), 61-64

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

6. Wybrałem tylko kilka przepisów kwalifikujących się do zmiany. Ale tak naprawdę, jest ich o wiele więcej. Rozmiary niniejszego artykułu nie pozwalają na cytowanie dalszych przykładów.

Myślę, że nie byłoby źle, gdyby doszło do szerszej dyskusji na temat przydatności dotychczasowych przepisów z zakresu prawa rodzinnego i cywilnego łącznie z przepisami procesowymi. A do tej dyskusji powinni być zaproszeni przede wszystkim praktycy, którzy na co dzień stykają się z tymi przepisami i doskonale wiedzą, jak sprawdzają się w życiu normy tworzone z dala od sal sądowych.

DAMAZY GRACZ

Z PROBLEMATYKI OCHRONY ŚRODOWISKA

Artykuł zawiera w ogólnych zarysach streszczenie przepisów ustawy, która wprowadziła nie reguluje szczegółowo poszczególnych zagadnień rozlicznych dziedzin ochrony środowiska, ale w wielu wypadkach nakreśla jedynie ogólne zasady, w ramach których nakłada na organy administracji państwowej — stosownie do ich właściwości resortowej — zadanie wprowadzenia w życie ustawy przez wydanie normatywnych i wykonawczych aktów prawnych. Głównym jednak celem artykułu jest skoncentrowanie uwagi na tych przepisach, które obejmują ochronę pszczoł przed wytruciem pestycydami.

Zapowiedziane od wielu lat kompleksowe uregulowanie ochrony środowiska naturalnego doznało ramowego unormowania w uchwalonej w dniu 31.I.1980 r. ustawie o ochronie i kształtowaniu środowiska (Dz. U. Nr 3, poz. 6). Ustawa, składająca się z VIII działów, podzielonych na 20 rozdziałów i 118 artykułów, weszła w życie z dniem 1.IX.1980 r.

Moje rozważania ograniczają się do streszczenia podstawowych zasad zawartych w ustawie, mających bezpośredni lub tylko pośredni związek z tymi normami prawnymi, które obejmują ochronę pszczoł przed niebezpieczeństwem zagrażającym ich życiu wskutek wytrucia owadobójczymi pestycydami.

Artykuł 1 „określa zasady ochrony i racjonalnego kształtowania środowiska zmierzające do zapewnienia współczesnemu i przyszłym pokoleniom korzystnych warunków życia oraz realizacji prawa korzystania z zasobów środowisk i zachowania jego wartości”, tudzież uściśla pojęcie środowiska w następującej definicji: „Środowiskiem w rozumieniu ustawy jest ogół elementów przyrodniczych, w szczególności powierzchnia ziemi łącznie z glebą, kopaliny, wody, powietrze atmosferyczne, świat roślinny i zwierzęcy, a także krajobraz, znajdujących się zarówno w stanie naturalnym, jak też przekształconych w wyniku działalności człowieka”.

Sprawę ochrony pszczoł swoim zasięgiem pośrednio obejmują przepisy art. 15 ust. 3 i 4 w rozdziale pod tytułem „Ochrona powierzchni ziemi i kopalin”. Ustęp 4 tego artykułu stanowi, że „Ministrowie Rolnictwa oraz Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego w porozumieniu z Ministrami Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska oraz Zdrowia i Opieki Społecznej w drodze rozporządzenia określą sposób, zakres i warunki stosowania środków, o których mowa w ust. 3, dostosowanych do potrzeb ochrony środowiska”. Ustęp 3 tegoż artykułu nakłada na „jednostki organizacyjne i osoby fizyczne prowadzące działalność związaną

z rolniczym lub leśnym użytkowaniem gruntów" obowiązek stosowania środków chemicznych i biologicznych, wprowadzanych „bezpośrednio lub pośrednio do gleby, w ilościach i w sposób nie naruszający równowagi przyrodniczej, a zwłaszcza nie powodujący szkodliwego zanieczyszczenia gleby lub wody, niszczenia zwierząt, roślin i ekosystemów albo pogorszenia warunków ich życia lub hodowli”.

„Szczegółowe zasady gospodarki wodnej i ochrony wód” (których skażenie w mniejszym stopniu zagraża życiu pszczoł — uwaga moja D.G.) „oraz organy administracji państwowej właściwe w sprawach tej ochrony określają przepisy szczególne” (art. 24).

W rozdziale pod tytułem „Ochrona powietrza atmosferycznego” ustawodawca wyjaśnia, że „zanieczyszczeniem powietrza atmosferycznego jest wprowadzenie do powietrza substancji stałych, ciekłych lub gazowych w ilościach, które mogą ujemnie wpłynąć na zdrowie człowieka, klimat, przyrodę żywą, glebę, wodę lub spowodować inne szkody w środowisku” (art. 26). Rada Ministrów w drodze rozporządzenia określi „dopuszczalne stężenie substancji zanieczyszczających powietrze atmosferyczne”, tudzież zakres kompetencji terenowych organów administracji państwowej w sprawie regulacji rodzaju i granic zanieczyszczeń (art. 29).

Skażenie powietrza atmosferycznego może się stać groźnym dla życia pszczoł zwłaszcza wtedy, gdy podczas zabiegów ochrony roślin wykonywanych chemicznymi środkami owadobójczymi panują niekorzystne warunki klimatyczne, w szczególności takie porywy wiatru, które utrzymują preparaty pyliste lub opryskowe przez dłuższy czas w powietrzu i unoszą je na dalsze odległości, działając w ten sposób drogą kontaktową lub oddechową zabójczo na pszczoły lotne, gdy te znajdują się w ich zasięgu.

Do najważniejszych postanowień z zakresu życia pszczoł zaliczyć należy przepis zawarty w art. 33 ustawy pod nagłówkiem rozdziału: „Ochrona świata roślinnego i zwierzęcego”. Ochrona ta polega „na racjonalnym korzystaniu z zasobów świata roślinnego i zwierzęcego oraz ich odtwarzaniu w sposób zapewniający utrzymanie równowagi przyrodniczej”. Przepis ten, jak mówi dalej ustawa, „ma na celu:

- 1) stworzenie warunków prawidłowego rozwoju i optymalnego spełniania przez roślinność i zwierzęta funkcji biologicznej na rzecz środowiska,
- 2) zapobieganie lub ograniczenie szkodliwych oddziaływań na środowisko, które mogłyby niekorzystnie wpływać na zasoby i stan świata roślinnego i zwierzęcego.”

Artykuł 35 ust. 2 zawiera następujące stwierdzenie: „Zasady ochrony zwierząt gospodarskich i domowych określają przepisy szczególne”. Słowo „określają” może być nieściśle interpretowane, gdyż oddaje tylko częściowo istniejący już obecnie stan prawny. W istocie bowiem „przepisy szczególne” są dopiero w trakcie opracowywania przez Ministerstwo Rolnictwa. Świadczy o tym pismo Gabinetu Ministra Rolnictwa, o którym będzie dokładniej mowa niżej.

Na uwagę zasługuje jeszcze przepis art. 81 ustawy, który mówi, że „właściciel lub posiadacz nieruchomości, z której korzystanie jest połączone z uciążliwościami powodowanymi naruszeniem przepisów o ochronie środowiska, może wystąpić do sądu z roszczeniem o zaniechanie takiego naruszenia przeciwko jednostce organizacyjnej lub osobie fizycznej dopuszczającej się naruszenia”. Przepis ten jest odpowiednikiem art. 144 k.c. i niejako rozszerzeniem jego zakresu działania w ramach ustawy o ochronie środowiska.

Ustawa nie precyzuje dokładnie poszczególnych norm prawnych w wielorakich dziedzinach ochrony i kształtowania środowiska, lecz nakreśla ogólne zasady, w ra-

mach których na naczelne i terenowe organy administracji państwowej (według właściwości resortowej) oraz na Radę Ministrów spada ogromne legislacyjne i wykonawcze zadanie opracowania i wydania całego szeregu normatywnych tudzież wykonawczych aktów prawnych oraz wcielenia ich w życie i czuwania nad ścisłym ich przestrzeganiem w życiu potocznym zgodnie z literą prawa i intencją ustawodawcy.

Dó nadzoru nad prawidłową realizacją i zgodnym z prawem stosowaniem w praktyce postanowień ustawy powołana została — obok organizacji spółdzielczych i społecznych (art. 89 ust. 2) — Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, na której czele stoi główny Inspektor Ochrony Środowiska, powoływany i odwoływany przez Prezesa Rady Ministrów (art. 95). Ponadto ustawa tworzy Państwową Radę Ochrony Środowiska jako organ doradczy i opiniodawczy Rady Ministrów. Przewodniczącego i członków Rady mianuje Prezes Rady Ministrów (art. 97).

Szeroko zakrojony obowiązek udziału w tworzeniu warunków ochrony środowiska nakłada ustawa na samorządy mieszkańców miast i wsi i na samorządy robotnicze, a także na związki zawodowe i inne organizacje społeczne (art. 99—103).

Szczególnie trudną i odpowiedzialną rolę do spełnienia będą miały sądy zarówno cywilne jak i karne w procesach, jakie się wyłonią na tle odpowiedzialności za naruszenie przepisów ustawy. W dziale VII pod tytułem: „Przepisy karne” ustawodawca wprowadził w życie nowe, dotychczas nie istniejące sankcje karne w stosunku do osób odpowiedzialnych za naruszenie przepisów z zakresu ochrony środowiska. A trzeba zaznaczyć, że sankcje te są bardzo rygorystyczne.

Dla przykładu przytaczam tu art. 107, obejmujący swoim zasięgiem odpowiedzialność karną za wytrucie pszczół, który ma brzmienie następujące: „Kto narusza obowiązek ochrony środowiska i powoduje chociażby nieumyślnie zanieczyszczenie wody śródlądowej, powietrza atmosferycznego lub powierzchni ziemi, tak że może to narazić na niebezpieczeństwo życie i zdrowie ludzkie, spowodować w znacznych rozmiarach zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym albo wyrządzić poważne szkody, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.” Sankcje te, jako rzecz nowa w naszym wymiarze sprawiedliwości, będą wymagały od sędziów orzekających bardzo wnikliwego zastanowienia się nad właściwą interpretacją intencji ustawodawcy przy ferowaniu wyroków w poszczególnych sprawach. Trzeba tu bowiem pamiętać także o tym, że wyroki skazujące w sprawach karnych decydują również o odpowiedzialności w procesach cywilnych o odszkodowanie za wyrządzone straty, jak to wynika z przepisu art. 11 k.p.c. („Ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym”).

Jak już zaznaczono wyżej, ustawa nie normuje szczegółowo przepisów dotyczących poszczególnych dziedzin ochrony środowiska, lecz wytycza tylko ogólne zasady, w ramach których kompetentnym organom administracji państwowej powierzone zostało — stosownie do ich właściwości resortowej — opracowanie konkretnych aktów prawnych i wprowadzenie ich w życie. Ochrona pszczół należy do kompetencji Ministerstwa Rolnictwa, które też wspólnie z Ministerstwem Zdrowia wydało już w swoim czasie, mianowicie dnia 24.XI.1959 r. (Dz. U. z 1960 r. Nr 1, poz. 4), rozporządzenie z mocą ustawy w przedmiocie ochrony środowiska przy stosowaniu środków chemicznych w rolnictwie. Rozporządzenie to, poruszające także sprawę ochrony pszczół przed wytruciem, znalazło swoje odbicie w praktyce tudzież w orzecznictwie sądowym i może stanowić cenną wskazówkę dla Ministerstwa przy opracowywaniu szczegółowych aktów prawnych w myśl zaleceń ustawy zawartych w art. 35 ust. 2.

Właśnie takie akty prawne są w tej chwili w trakcie opracowywania. Świadczą o tym odpowiedzi Biura Prac Sejmowych Sejmu PRL z dnia 12 marca 1980 r. — BPS/S. 170-6526/80 i Gabinetu Ministra Rolnictwa z dnia 20 marca 1980 r. — GM pr. 041/80 na moje pismo z dnia 28 stycznia 1980 r., wystosowane z propozycjami legislacyjnymi do przewodniczącego Podkomisji do rozpatrzenia projektu ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska. Otóż z treści powyższej odpowiedzi Ministra Rolnictwa z dnia 20 marca 1980 r. wynika, że:

1) w opracowaniu są w tej chwili dwa akty prawne, a mianowicie projekt ustawy o chowie i hodowli zwierząt gospodarskich oraz środków ich żywienia tudzież rozporządzenie Ministra Rolnictwa w sprawie zasad stosowania chemicznych środków w rolnictwie zapobiegających zatruciu zwierząt gospodarskich jako aktu wykonawczego do projektowanej ustawy. Nie trzeba dodawać, że przez pojęcie „zwierząt gospodarskich” rozumie się także pszczoły;

2) „Palestra” odegra historyczną rolę w powstaniu polskiego prawodawstwa pszczelarzkiego, skoro „postulaty zawarte w (...) artykule pt. «Ochrona prawna pszczół przy zabiegach zwalczania szkodników roślin», zamieszczonym w nrze 2/77 «Palestry»,¹ wykorzystane zostaną przez Ministerstwo przy opracowywaniu” (cytat z pisma Ministerstwa — uwaga moja D.G.) powyższych dwóch aktów prawnych

¹ Jest to artykuł autora niniejszego opracowania (Red.).

JAN GRAJEWSKI

TRYB ŚCIGANIA NA WNIOSEK W KONTEKŚCIE POSTĘPOWAŃ SZCZEGÓLNYCH DEKRETU Z DNIA 12 GRUDNIA 1981 R. (Dz. U. Nr 29, poz. 156)

Artykuł omawia problemy procesowe ścigania na wniosek — w kontekście postępowania doraźnego, uproszczonego oraz przyspieszonego, które zostały wprowadzone dekretem z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego.

Ściganie na wniosek, charakteryzujące się istotnym wpływem uprawnionych podmiotów na byt postępowania karnego, wymaga konfrontacji z rozwiązaniami przyjętymi w dekrete z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego (Dz. U. Nr 29, poz. 156). Potrzeba takiej analizy wynika przede wszystkim z niektórych problemów procesowych rodzących się na tle postępowania doraźnego, a także z istotnych odstępstw od „modelu” postępowania szczególnych znanych kodeksowi postępowania karnego.